ACTIVISM VERSUS PASIVITATE – MODELE SOCIALE DE CONFIGURARE A BUNEI GUVERNĂRI ÎNTR-UN STAT DE DREPT

ACTIVISME VERSUS PASSIVITÉ - MODÈLES SOCIAUX DE CONFIGURATION DE LA BONNE GOUVERNANCE DANS UN ETAT DE DROIT

STOICA Dumitru,
student anul 2, USM
A.O. „Centrul Regional pentru
Iniţiative Sociale şi Dezvoltare Durabilă”
Coordonator: CRECIUN Natalia,
dr., lector univ.

CZU: 342.51:316.46

Résumé

Le concept de bonne gouvernance est actuel et plein de valeur sémantique. Au fil des ans, il s'est considérablement développé en République de Moldova, qui a contribué et continue de contribuer directement à la consolidation de l'État de droit. À travers cet article, nous avons exposé l'idée que l'activisme est le meilleur modèle social pour configurer la bonne gouvernance dans un État de droit. En même temps, nous avons évoqué l'idée que les jeunes, y compris les futurs avocats, par leur propre exemple de comportement, peuvent promouvoir les principes de bonne gouvernance au niveau local et peuvent être activement impliqués dans le processus de prise des décisions en collaboration avec les institutions politiques, locales, régionales et les décideurs nationaux.

Mots-clés : *bonne gouvernance, activisme, les jeunes, décisions, état de droit*

Apariţia şi dezvoltarea civilizaţiei umane a fost însoţită de un permanent proces de căutare a modalităţilor de conducere socială, în vederea identificării unor posibile modele, care, pe de o parte, să asigure scopurile urmărite de conducători şi, pe de altă parte, să prevină răscoala socială a celor conduşi. În acest sens, de-a lungul istoriei, au fost elaborate multiple teorii de organizare socială şi statală, unele dintre ele având substrat empiric, altele fiind de sorginte preponderent teoretică. Două dintre asemenea teorii, care au captat interesul doctrinarilor, sunt: „teoria mecanicistă şi teoria organică” [1, p.21]. Teoria mecanicistă pare să fie de inspiraţie clasică, weberiană. Potrivit lui Max Weber, experienţa tinde să demonstreze în mod universal faptul că tipul birocratic pur de organizare administrativă este capabil să asigure un grad destul de înalt de calculare a rezultatelor şi, prin urmare, să atingă un înalt grad de eficienţă, din punct de vedere pur tehnic, fiind, astfel, aplicabil tuturor sarcinior administrative [2]. „Astfel, în teoria mecanicistă, guvernarea este o activitate necesară pentru menţinerea ordinii în societate. Guvernarea este un mecanism şi un scop, statul este expresia legii, iar legea este ilustrarea perfectă

a raţionalităţii. Fără o ierarhie puternică impusă de către stat interesele individuale pot deveni dominante în defavoarea interesului general" [3, p.21]. Teoria mecanicistă, promotoare a unei forme birocratice, rigide, în administraţia publică, pe lângă multiplele avantaje („precizie, predictibilitate, [...] reducerea costurilor prin diviziunea muncii şi specializare [...]" ş.a.) este şi destul de criticată, în special pentru „lipsa de transparenţă", „supraspecializare", „rigiditate şi funcţionare din inerţie", „reacţie lentă în situaţie de criză" ş.a. [4, p.52-53].

O altă teorie, care se opune, în mare parte, mecanismului pur tehnic de guvernare, este cea organică. „Teoria organică a statului consideră guvernarea ca o cale de ghidare a societăţii spre o ordine mai bună. Guvernarea este interpretată ca un proces care conduce societatea în direcţia relizării unor condiţii mai bune, aşa după cum creierul coordonează un întreg organism" [5, p.21].

Date fiind particularităţile dezvoltării istorice a statelor, inclusiv conjunctura social-politică naţională şi internaţională, erau accentuate în mod diferit scopul şi sarcinile statelor. Din aceste considerente, până în prezent, nu au fost create modele de guvernare universale de urmat. Conceptul de *bună guvernare* a devenit unul destul de răspândit în societatea contemporană, fiecare stat – şi aici ne referim *a priori* la statele care tind să exercite o guvernare bazată pe lege, pe principii democratice – îşi stabileşte propriile obiective, pe care le transpune, de regulă, în strategii naţionale şi le implementează în corespundere cu aceste obiective. În general, o guvernare bună este cea care se sprijină pe anumite valori supreme, pe care ar trebui să se fundamenteze un stat de drept şi să fie adaptată nevoilor specifice ale oamenilor din statul respectiv. Asemenea valori sunt propagate, la nivel european, prin *Carta Albă a Bunei Guvernări*, acestea fiind: deschiderea, participarea, răspunderea, eficienţa şi coerenţa [6]. Întru garantarea valorilor şi principiilor enunţate, un rol aparte au politicile naţionale şi instituţionale de prevenire şi combatere a corupţiei, de protecţie a drepturilor şi libertăţilor omului, de stimulare a participării sociale generale la procesul decizional, de susţinere a categoriilor sociale vulnerabile etc.

Stimularea participării oamenilor la procesul decizional este mai simplu de asigurat la nivel local, graţie condiţiilor apropierii autorităţilor publice locale de oameni şi cunoaşterii necesităţilor lor de bază. În acest mod, omul este plasat „în centrul priorităţilor", societatea în ansamblu şi societatea civilă în mod particular fiind încurajate de a se implica în procesul de administrare a treburilor publice la nivel local [7, p.22]. Instrumentele internaţionale relevă anumite dimensiuni şi principii ale bunei guvernări. Spre exemplu, *Banca Mondială* evaluează calitatea şi eficienţa guvernării prin prisma a 6 dimensiuni: voce şi răspundere; stabilitate politică şi absenţa violenţei/terorismului; eficienţa guvernării; calitatea reglementărilor; supremaţia legii sau statul de drept; controlul corupţiei [8]. *Congresul Autorităţilor Locale şi Regionale al Consiliului Europei* pune accent pe câteva principii de bază în promovarea „guvernării deschise„ – „transparenţa, participarea şi responsabilizarea". Acestea „pot fi şi ar trebui să fie aplicate în cazul a cinci

funcţii principale ale administraţiei teritoriale: bugetarea, contractarea, elaborarea de legi, formularea de politici şi acordarea de servicii" [9, para 6].

Republica Moldova, democraţie tânără, aflată la intersecţie de interese geopolitice, afectată de o multitudine de dificultăţi la nivel naţional şi internaţional, îşi elaborează propriile strategii naţionale de dezvoltare; acestea, în mare parte, sunt fundamentate pe aceleaşi valori promovate de instrumentele internaţionale. În acest sens, prin semnarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, comunitatea europeană susţine statul nostru în calea sa spre „dezvoltarea politică şi socioeconmica [...], inclusiv în ceea ce priveşte buna guvernanţă" [10]. În aceeaşi ordine de idei, în *Proiectul de Strategie Naţională de Dezvoltare Moldova 2030* sunt schiţate câteva „scenarii posibile de politici": „scenariul 0 – scenariul de bază"; „rezilienţa"; „buna guvernare"; „scenariul integrat". Este lesne de observat faptul că buna guvernare este unul dintre scenariile propuse pentru dezvoltarea durabilă a statului Republica Moldova. „Rolul [său] nu este de a recomanda cele mai bune politici, ci de a explora impactul pe care îl poate avea pe termen lung îmbunătăţirea calităţii guvernării asupra dezvoltării umane" [11].

Problema

La etapa actuală s-ar părea că reglementările normativ-juridice naţionale permit participarea oamenilor la procesul decizional. Capacitatea de implicare a comunităţii în soluţionarea celor mai importante chestiuni este mult mai accentuată la nivel local, nu doar prin intermediul procesului electoral, ci şi prin conlucrare la propriu cu decidenţii locali (consilii locale şi raionale, primari). Totuşi, la capitolul participare şi implicare, avem anumite dificultăţi. „Gradul de încredere a cetăţenilor în instituţiile centrale ale statului este identificat în baza sondajelor de opinie realizate periodic. Potrivit Barometrului Opiniei Publice, elaborat de Institutul de Politici Publice, începând cu anul 2001, cea mai înaltă încredere în autorităţile centrale ale statului a fost înregistrată în perioada 2002-2005, suferind o diminuare în anul 2003. Totodată, începând cu anul 2005 până în anul 2016, nivelul de încredere în cele trei autorităţi (Parlament, Guvern, Preşedinte) a avut o tendinţă similară, cel mai jos nivel fiind atins în anul 2016, ca urmare a crizei politice din anul 2015, toate instituţiile situându-se la nivelul de circa 6-7% de încredere din partea cetăţenilor" [12].

Cum putem spori gradul de bună guvernare în Republica Moldova?

Un aport semnificativ în promovarea conceptului de bună guvernare în Republica Moldova îl pot aduce tinerii activi implicaţi la nivel local, naţional şi internaţional, participarea tinerilor şi copiilor fiind în corespundere cu spiritul valorilor propagate de UNICEF şi consacrate chiar în *Convenţiei ONU cu privire la drepturile copilului* [13]. „Prin participare activă, copiii şi tinerii sunt împuterniciţi să joace un rol vital în dezvoltarea lor proprie, dar şi dezvoltarea comunităţilor

lor. Aceasta îi va ajuta să își dezvolte abilitățile esențiale de viață, să acumuleze cunoștințe despre drepturile omului și cele cetățenești, precum și să promoveze acțiuni civice pozitive" [14].

Ghidul pentru participarea tinerilor în comunitate încurajează implicarea tinerilor în toate activitățile care îi privesc și, în special, în cele care au impact important asupra dezvoltării lor pe plan individual și social. În lumina acestui Ghid: „Participarea contribuie la dezvoltarea personală [...]; Participarea duce la o mai bună luare a deciziilor și la rezultate: Adulții nu au întotdeauna o înțelegere suficientă asupra vieții tinerilor, pentru a putea lua decizii informate și eficiente atunci când elaborează legislația, politicile și programele pentru tineri. Tinerii au un set unic de cunoștințe despre viață, nevoile și preocupările lor, împreună cu ideile și punctele de vedere care derivă din experiența lor directă [...]; Participarea servește la protejarea tinerilor [...]; Participarea contribuie la dezvoltarea societății civile, toleranța și respectul față de ceilalți [...]; Participarea întărește responsabilitatea autorităților" [7, p.11-12].

Puterea propriului exemplu

Pentru a fi mai convingători în exemplificarea afirmațiilor anteriore, vom face referire la propriile exemple de contribuire la promovarea bunei guvernări și a statului de drept în Republica Moldova.

Fiind Director al A.O. „Centrul Regional pentru Inițiative Sociale și Dezvoltare Durabilă", alături de o echipă ambițioasă de tineri, cu vârstele cuprinse între 14 și 35 de ani, am reușit să implementăm diverse proiecte, atât la nivel local, cât și național.

Un exemplu relevant, în acest sens, ar fi crearea *Coaliției Locale la Florești*, care este constituită din cetățeni activi, reprezentanți ai diverselor structuri. Obiectivul Coaliției este sporirea implicării societății civile la nivel local și creșterea transparenței, eficienței și eficacității proceselor de elaborare și executare a bugetelor locale. În cadrul coaliției au fost organizate atât instruiri, cât și ședințe comune cu membrii Coaliției și administrația locală, în scopul consolidării capacităților în domeniul bunei guvernări, implicării publicului, în special în domeniul bugetar. Într-un final, prin activități și implicare, în orașul Florești a fost inițiat procesul de bugetare participativă. Bugetul participativ a permis cetățenilor să se implice în luarea deciziilor privind dezvoltarea localității. Primăria a alocat 100.000 lei din bugetul anual, **după care locuitorii au venit cu propuneri** cu privire la ceea ce ar trebui îmbunătățit în anul viitor în localitate. În cadrul formulării acestor propuneri, cetățenii, asistați de administrația orașului, s-au întâlnit și cu vecinii, în cadrul unor **discuții publice locale sau tematice**, unde au discutat despre ceea ce vor să schimbe în localitatea lor și în ce mod. Apoi au depus la Primărie propunerile comune pentru a fi verificată fezabilitatea lor. Astfel, cu suportul cetățenilor, tinerilor, societății civile, în orașul Florești au fost renovate porțiuni de drum, au fost create spații de agrement, au fost procurate urne de gunoi etc.

Un alt exemplu este Proiectul *„Informează, Abilitează, Acţionează*" este implememtat de Centrul Analitic Independent „ExpertGrup", în calitate de partener principal, în consorţiu cu Konrad Adenauer Stiftung e.V. (KAS, Germania), Centrul pentru Studii EstEuropene (CSEE, Lituania), Institutul pentru Politici şi Reforme Europene (IPRE), Asociaţia Obştească „Caroma Nord", în calitate de partener în regiunea de nord a Republicii Moldova şi Primăria oraşului Floreşti şi Asociaţia Obştească „Centrul Regional pentru Iniţiative Sociale şi Dezvoltare Durabilă", în calitate de partener local.

Un alt exemplu de succes ar fi Proiectul *,,Democraţia la ea acasă",* care a avut drept scop promovarea democraţiei participative şi a bunei guvernări la nivel local, prin formarea şi consolidarea capacităţilor de gândire critică, educaţie civică a 150 de tineri şi cetăţeni activi din oraşul Floreşti. O problemă identificată a fost implicarea scăzută a populaţiei raionului Floreşti în procesul de luare a deciziilor la nivel local. Pentru ca această problemă să fie soluţionată, a fost format un grup din 15 tineri, care au promovat necesitatea implicării populaţiei în luarea deciziilor şi conceptul *bunei guvernări* la nivel local. Tinerii au organizat un sondaj, prin intermediul căruia populaţia din oraşul Floreşti a votat problemele prioritare cu care se confruntă. Şi, respectiv, una dintre aceste probleme a fost soluţionată cu suportul proiectului, dar şi cu cel al Primăriei Floreşti. Drept urmare a implicării tinerilor, în oraşul Floreşti a fost renovată Aleea „Bulevardul Victoriei", au fost procurate 30 bănci, 30 urne, ulterior au fost organizate activităţi în aer liber. Acest proiect a fost implementat de A.O. ,,Centrul Regional pentru Iniţiative Sociale şi Dezvoltare Durabilă", în colaborare cu Primăria Floreşti, co-finanţat în cadrul proiectului *„AGREED - Activarea reformei guvernării pentru îmbunătăţirea dezvoltării"*, implementat de ALDA, în cooperare cu Clinica Juridica Universitara şi Agenţia de Dezvoltare Locală Moldova şi co-finanţat de Uniunea Europeană.

Exemple pertinente ar fi tinerii din Glodeni, Râşcani, Căuşeni, Cantemir şi UTA Găgăuzia, care şi-au dezvoltat abilităţi de analiză a conţinutului media online. Cea mai importantă sursă de informare în rândul tinerilor şi tinerelor din Moldova este internetul şi televiziunea, iar informaţiile pe care le găsim pe internet sau pe care le vedem la televizor nu sunt mereu adevărate. În acest context, cu scopul de a dezvolta în rândul tinerilor abilităţi de analiză a conţinutului media online şi competenţe digitale, pentru a face faţă provocărilor mediatice, *Centrul Media pentru Tineri* a lansat proiectul *„Dezvoltarea gândirii critice în rândul tinerilor şi sporirea gradului de participare la nivel local",* finanţat de Uniunea Europeană şi de Fundaţia Konrad Adenauer. În cadrul proiectului, tinerii şi tinerele au beneficiat de instruiri şi ateliere practice, în cadrul cărora au încercat profesia de jurnalist, au învăţat să scrie corect un proiect şi au obţinut abilităţi de liderism.

Aceste exemple de bune practici contribuie în mod direct la alfabetizarea juridică a populaţiei şi la sporirea gradului de implicare a societăţii în procesul de luare a deciziilor la nivel local. Doar prin implicare colectivă putem contribui la dezvoltarea statului nostru şi la afirmarea acestuia ca Stat de Drept.

Concluzie

În opinia noastră, doar activismul este un model social de configurare a bunei guvernări într-un stat de drept. Prin implicare continuă, fiecare cetăţean, de la mic la mare, îşi poate aduce aportul la dezvoltarea Republicii Moldova şi la consolidarea acesteia ca stat de drept. Principiile, elementele şi dimensiunile de transparenţă, asigurarea supremaţiei legii, participare eficientă, parteneriate ale mai multor actori, sector public eficient şi efectiv, legitimitate, acces la cunoştinţe, informaţii şi educaţie, acordare de atribuţii politice oamenilor, echitate, dezvoltare durabilă, atitudini şi valori care promovează responsabilitatea, solidaritatea şi toleranţa alcătuiesc conceptul de bună guvernare.

Doar prin crearea unei sinergii între toţi actorii locali existenţi: stat, cetăţeni, societate civilă, sfera privată, vom reuşi să contribuim la ameliorarea situaţiei Republicii Moldova şi la creşterea gradului de implicare a cetăţenilor şi de responsabilizare a reprezentanţilor aleşi. Cu cât presiunea din partea cetăţenilor şi implicarea acestora va fi mai mare, cu atât va creşte şi calitatea vieţii în ţara noastră. În mod, direct sau indirect, prin valorificarea bunei guvernări, sporeşte şi nivelul de cultură şi de conştiinţă juridică în rândul populaţiei. Este important de menţionat faptul că anume conştiinţa şi cultura juridică, într-o societate democratică, nu poate fi cultivată într-o zi sau o lună şi pentru un an sau doi. Ea necesită continuitate, deoarece, odată pornit, acest proces devine o necesitate vitală supravieţuirii relaţiilor armonioase pentru societate. Conştiinţa juridică nu trebuie impusă societăţii sau realizată prin măsuri de constrângere, deoarece aceasta imediat ar contraveni unor valori democratice în care ea îşi găseşte existenţa. Atunci când cetăţenii, în baza convingerilor, emoţiilor şi sentimentelor proprii vor vedea în principiile şi normele juridice nişte condiţii necesare pentru asigurarea bunăstării personale, obligându-se de a respecta prevederile dreptului, vom putea vorbi despre evoluţia societăţii. Anume prin intermediul culturii şi conştiinţei juridice, populaţia, inclusiv viitorii juriști îşi formează capacitatea de a gândi corect, onest şi în favoarea apărării drepturilor şi intereselor legitime ale omului şi cetăţeanului.

Referinţe bibliografice:

1. Șaptefraţi T. Buna guvernare: caracteristici, dimensiuni şi metode de evaluare. In: *Administrarea publică*, nr.3(87), 2015, pp.21-27. ISSN 1813-8489. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/39075
2. Weber M. The Theory of Social and Economic Organization. New York: The Free Press, 1947. eISBN 978-1-439-18887-3. . [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://books.google.md/books?hl=ro&lr=&id=G3TYBu6-4GoC&oi=fnd&pg=PT17&dq=The+Theory+Of+Social+And+Economic+Organization&ots=XsMeXInzB0&sig=NIGAEVK7M466k4IZKVNXOMo9sKM&redir_esc=y#v=snippet&q=1947&f=false (Google Scholar)

3. Șaptefraţi T. Buna guvernare: caracteristici, dimensiuni şi metode de evaluare. In: Administrarea publică, nr.3(87), 2015, pp.21-27. ISSN 1813-8489. . [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/39075
4. Hinţea C. Introducere în administraţia publică. Suport de curs pentru învăţământ la distanţă – anul I, Semestrul I, Cluj-Napoca, 2013-2014, 142p. . [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://www.academia.edu/10359074/Introducere_%C3%AEn_administra%C8%9Bia_public%C7%8E_-Suport_de_curs_pentru_%C3%AEnv%C4%83%C5%A3%C4%83m%C3%A2nt_la_distan%C5%A3%C4%83_-anul_I_semestrul_I-_UNIVERSITATEA_BABE%C5%9E-BOLYAI_CLUJ-NAPOCA
5. Șaptefraţi T. Buna guvernare: caracteristici, dimensiuni şi metode de evaluare. In: *Administrarea publică*, nr.3(87), 2015, pp.21-27. ISSN 1813-8489. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/39075
6. European governance - A white paper /* COM/2001/0428 final */. *Official Journal 287 , 12/10/2001 P. 0001 – 0029*. [citat 15.11.2021]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52001DC0428
7. Șaptefraţi T. Buna guvernare prin prisma participării cetăţenilor la procesul decizional. In: *Administrarea publică*, nr.1(105), 2020, ISSN 1813-8489, pp.22-29. . [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/98173
8. Worldwide Governance Indicators. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: http://info.worldbank.org/governance/wgi/
9. Transparency and Open Government. Congress of Local and Regional Authorities. Report CG35(2018)14 final, 7 November 2018. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://rm.coe.int/transparency-and-open-government-governance-committee-rapporteur-andre/16808d341c
10. Acord de asociere între Republica Moldova, pe de o parte şi Uniunea Europeană şi Comunitatea Europeană a Energiei Atomice şi Statele Membre ale acestora, pe de altă parte. Preambul. In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 260/4, 30.08.2014. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A22014A0830%2801%29
11. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei Naţionale de Dezvoltare „Moldova 2030”, nr.377, din10.06.2020, pp.32-33. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/strategia_nationale_de_dezvoltare_moldova_2030-t.pdf
12. Strategia Naţională de Dezvoltare Moldova 2030. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://particip.gov.md/ro/strategy_category/o-guvernare-mai-efectiva-responsabila-transparenta-si-incluziva/30

13. Convenţia cu privire la drepturile copilului. Adoptată de Adunarea Generală a Naţiunilor Unite, 20.11.1989. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf
14. UNICEF Moldova. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://www.unicef.org/moldova/ce-facem/educa%C5%A3ie/implicarea-tinerilor
15. Ghid pentru participarea tinerilor în comunitate. Chişinău, 2019. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: http://cntm.md/sites/default/files/Ghid%20participarea%20tinerilor%20%5Bprint%5D.pdf